

Úryvok z prejavu 17. novembra 1847

Chceme slobodu, je to náš cieľ a posvätná túžba. Ak však chceme slobodu, dajme ju tomu, kto za ňu vždy bojoval, usadíme ju tam, kde našla miesto a útočisko v časoch, keď ju vytlačali z krajiny a vyhánali zo všetkých kútov. Pozrime sa do stredoveku: kde sa vtedy rozvíjala a udržiavala sloboda, ak nie v mestách? Ak teda chceme slobodu podporovať, dajme politické práva mestám, a to tým skôr, že ich predtým užívali a nespravodlivo o ne prišli. Hovorí sa, že slobody máme dosť. Ja na to odpovedám: áno, slobody bolo doteraz dosť, ba až priveľa, ale iba tej zemianskej. Skutočných slobôd mali ľudia veľmi málo. Dokazuje to situácia, v akej sa nachádzame. Keby mali mestá väčšiu slobodu a politické práva, nikdy by ľud takto neupadol, nikdy by neklesol do takého otroctva. Všetky práva si však prisvojilo zemianstvo a nenašiel sa nik, kto by dokázal obmedziť prevahu a nadužívanie práv zemianstvom a udržal ho v náležitých medziach. Som zástancom politických práv miest aj z toho dôvodu, že sú s nimi tesne spojené aj meštianske práva a výkon spravodlivosti. Ak majú mestá politické práva, má väčšie práva aj meštianstvo a lepšie sa môže dovolať spravodlivosti. Dokazuje to aj stav nášho súdnictva a výkon spravodlivosti. Žiadam teda, aby sa politické práva rozšírili a vrátili tým, ktorí ich už mali.

---

* Zasadanie uhorského snemu bolo slávnostne otvorené 11. novembra 1847. Išlo o posledný stavovský snem a zároveň posledný, čo zasadal v Bratislave. Hospodárska, sociálna a celková spoločenská situácia v Uhorsku si naliehavo vyžadovala zásadné zmeny, preto naň celá krajina netrpezlivo upínala zrak. Prevahu v oboch snemovniach však mala konzervatívna šľachta, ktorá sa novým zmenám, najmä zrušeniu urbárskych pomerov, zo všetkých síl bránila. Rokovanie sa preťahovalo bez schvaľovania zákonov, až začiatkom marca 1848 vypukli nepokoje vo Viedni i v Pešti a snem v strese a pod tlakom 18. marca schválil novú ústavu podľa posledných, ešte nedopracovaných a do dôsledkov nepremyslených návrhov, známu ako bratislavská marcová ústava alebo marcové konštitučné zákony. Prijatím marcovej ústavy uhorský stavovský snem zrušil sám seba a premenil sa na Národné zhromaždenie, ktoré bolo volené obyvateľstvom (iba podľa cenzu) a na ktorom mal každý poslanec jeden rovný hlas. Snem už len dokončil nevyhnutné zákony a rozpustil sa, Národné zhromaždenie sa po niekoľkých mesiacoch začalo schádzať v Pešti.

Príspevok Ľudovíta Štúra, poslanca za mesto Zvolen, do rozpravy v záležitosti vykúpenia z urbáru

21. decembra 1847

Ak máme v krajine naliehavý problém, ktorého šťastlivé vyriešenie patrí medzi najvrúcnejšie a najspravodlivejšie túžby, potom to je podľa môjho názoru bezpochyby záležitosť vykúpenia z urbáru, o ktorej sa práve rokuje. Ak, ako vravím, existuje vec, ktorá si zaslúži, aby jej zákonodarcovia venovali tú najväčšiu pozornosť, istotne to je vykúpenie úbohého poplatného ľudu. To, v akej situácii sa u nás poplatný ľud nachádza, je všetkým dobre známe. Každý vidí, že je utláčaný, dokonca aj zahraničie pozná našu vlasť podľa neho ako *miseram contribuentem plebem*.^{*} V priebehu stáročí prebehlo v našej krajine množstvo iných zmien, len situácia nášho ľudu sa nezlepšila vôbec alebo len málo. Keď som tu na zasadaní nedávno spomenul záležitosť chudobného ľudu, ctený poslanec Peštianskej stolice^{**} tvrdil, že ten útlak je jeho osudom, podľa neho tak beží svet, že sa tí nižšie postavení potlačia a musia niest' ťarchu daní, zatiaľ čo tí, čo sa v občianskom živote povýšili, dostanú práva a pocty. Ja v tom však vonkoncom žiadny osud nevidím, a Boh chráň, aby to bol osud. V takom prípade by sa stav utláčaných ľudí v spoločnosti nikdy ani nemohol zlepšiť. V skutočnosti je to presne naopak. Osud (fatum) je nevyhnutná prirodzená potreba, ktorá sa však v štátoch ani histórii nenachádza, a ani nemôže nachádzať, pretože tu na čele dejov stojí ľudská vôľa a samotná história nie je nič iné, len rozvíjanie a uskutočňovanie tejto vôle. Kedysi dávno sa v histórii síce osud prejavil, a to v starovekom Ríme, keď rímskou armádou zdrvené národy pokľakli pred Kapitólom^{***} a poddali sa rímskej svojvôli a nadvláde, lebo Rimania si podrobovali národy iba preto, aby svetu ukázali svoju mužnosť a silu, a podrobené národy, ako sa im zachcelo a páčilo, zneužívali vo vlastný prospech bez toho, aby sa postarali o ich duchovný a materiálny blahobyť. Avšak táto hrôza, ktorú nachádzame v starovekom Ríme a podľa jedného z jeho spisovateľov nad ňou puklo srdce sveta, sa mohla udržať len dovtedy, kým sa nerozšírilo a oficiálne neuznalo kresťanstvo, ktoré

---

* Lat. *Úbohý poplatný ľud*.

** Ľudovít Košut.

*** Najvyšší a najznámejší zo siedmich vrchov, na ktorých stál staroveký Rím, slúžil aj ako centrum štátu a náboženského života.

poskytlo každému človeku, ale i každému národu duchovnú slobodu, čím v živote ľudstva otvorilo úplne novú epochu. Národy boli, pravda, potláčané aj potom, ba trvá to dodnes, no v našej dobe už by nebolo v poriadku, keby u nás vládli pomery starovekého Ríma. A tak teda štáty a história osud celkom vykázali a nakoniec sa priblížili časy, v ktorých aj utláčaný ľud pocíti dôsledky slobody a po tom, čo po stáročia túžobne vyčkával, kedy sa mu polepší, bude sa môcť zúčastňovať na blahodarných výdobytkoch ľudstva. O tom sa, pravda, predtým svetu ani nesnívalo, a hľa, teraz sa deje a zavedie množstvo vecí, ktoré sa považujú len za sen a zbožné želanie.

Ale teraz k stavu nášho chudobného ľudu a nevyhnutnosti jeho zlepšenia. Vyžadujú si to najnaliehavejšie záujmy a budúcnosť našej vlasti, vyžaduje si to spravodlivosť a posvätný záujem ľudskosti. To všetko hlasno volá po tom, aby sa osud chudobného ľudu konečne a definitívne zlepšil!

Žiadame, aby naša krajina rozširovala slobody, a v tom máme pravdu, lebo bez nich sa krajina nachádza v zlom stave a nie je úplne bezpečná. A v priamom rozpore s požiadavkami slobody sú urbárske roboty.

Pozrime sa teda, aké má tento stav morálne dôsledky. Vari má človek, ktorého po ťažkej práci v prospech druhých namiesto odmeny len odstrkujú a opovrhujú ním, vari má, pýtam sa, taký človek vlast? Vôbec nie! A čo z toho vyplýva ďalej? Vari sa takýto človek nemôže stať podlým prostriedkom, ktorý sa dá zneužiť proti slobode, čo sa v krajine rozvíja? Vari sa upína k vlasti a môže k nej cítiť lásku? Nemôže mať predsa rád niečo, čo nemá a nepozná. Takýto človek má len rodisko, nie vlast, ten naozaj nemôže zvolať tie sladké slová: *O pater, o patria, o Priami domus!** Pravda, ľahko sa o vlasti rozpráva tomu, čo má krajinu prispôsobenú vlastnému prospechu, čo si oči pasie na obrovských majetkoch, ktorému sú celé zástupy ochotné slúžiť, ktorý nič nedáva, len berie, neznáša žiadne ťarchy, len užíva, ten naozaj môže mať svoju vlast rád, lebo v tejto láske vidí len sám seba. Inak však na vec hľadí človek, čo má len málo, a i z toho mála musí dať preč toľko, že zo zvyšku horko-ťažko vyžije.

Ďalej chceme v krajine rozširovať vzdelanosť, žiadame to plným právom a podľa pravdy, ale sotva sa nám pošťastí rozširovať ju medzi chudobným ľuďom, najmä za takýchto okolností. Nadarmo tu predkladáme návrhy na vzdelávanie ľudu, kým trvajú vzťahy, o ktorých hovorím, lebo v nich ani samotný ľud nechápe potrebu vzdelávať sa. A nájde sa vari niekto, kto by neuznal, že práve ten zanedbaný a poverami ovládaný ľud vzdelávanie potrebuje najväčšmi? A keby aj ľud pochopil, že vzdelanie potrebuje, nemá

---

* Lat. *Ó, otec, ó, vlast, ó, Priamov dom!* Zvolal grécky hrdina Aineias pri návrate do Tróje.

naň ani čas, ani ho nemá ako nadobudnúť, pretože len čo dieťa sedliaka natoľko vyrastie, že môže samo chodiť, už ho rodičia do práce zapriahnu, lebo sa im pri toľkom množstve urbárskych robôt zídne aj táto slabá pomoc. Ostatné morálne dôsledky, ktoré z takéhoto zaobchádzania vyplynú, nebudem spomínať, pripomeniem len to, že takéto dieťa nedostane žiadne vzdelanie a v dospelosti sa stane človekom bez akéhokoľvek ľudského povedomia a citu. Mnohí si z chudobného ľudu robia posmech, že je sprostý a hlúpy, uráža ich jeho nízky duch, no nepomáhajú mu, nechápu, že príčinou tej zanedbanosti nie je nič iné, len ťažké životné podmienky. V hornom Uhorsku, kde nie je taká úrodná pôda ako na dolnej zemi a kde je v pomere k ostatným obyvateľom oveľa viac aristokracie ako inde, preto má aj oveľa väčší vplyv, panuje o prostom ľude mienka, z ktorej sa stalo aj porekadlo: sedliak je oplán. Ale tí mudrci, čo toto tvrdia a rozširujú, nepomyslia na to, že človek, ktorý stoná pod ťarchami, často nemá čo jesť, ktorý vidí, ako mu deti umierajú od hladu, a ešte musí znášať násilie, siahne veru po každom prostriedku, ako si pomôcť a z toho násilia sa vyslobodiť. Často zvalujeme vinu na iných, hoci by sme v skutočnosti mali vstúpiť do seba a priznať si pravdu.

Chceme ďalej rozvíjať priemysel, a veru ho aj veľmi potrebujeme, ale za takýchto okolností je to takmer vylúčené. Pôda chudobného ľudu nepatrí jemu, ani zemskí páni nemôžu svoju nevyužitú pôdu považovať za svoju slobodnú, preto sa na nej priemysel ani nemôže rozvíjať. Slávny Young hovorí: „Dajte človeku slobodnú pôdu tak, aby ju úplne vlastnil, a on vám z nej stvorí raj, ak mu však nebude celkom patriť, onedlho zarastie trnami a kroviskami.“* Toto bezpochyby platí aj v našej vlasti. Po celej krajine sa vie, aké máme zanedbané poľnohospodárstvo a napriek mnohým snahám nemôže vzniknúť a prekvitať ani iný priemysel. V tom tkvie hlavná príčina našej chudoby, ale najmä chudoby prostého ľudu. Náš ľud nemá ani vôľu, ani chuť lepšie spravovať svoje gazdovstvo a obrábať pôdu, z ktorej môže užívať len jednu čiastočku, nemá však ani vedomosti na to, aby to obrábanie zdokonalil. Nechcem rozprávať o všetkých dôsledkoch, ktoré tento stav vyvoláva, ale jeden zamlčať nedokážem: hrozný hladomor, ktorý u nás v tomto roku zúrila. Videli sme tie bledé, prepadnuté tváre, vieme, že tisíce ľudí od hladu skončili v hrobe, to nás má dostatočne presvedčiť, aby sme skončili s doterajšími poriadkami, ak chceme pomôcť nielen blahobytu krajiny, ale každého jednotlivca.

Keď už som spomenul tieto hrozné udalosti, pripomínam aj to, že naše authority urobili primálo rozhodnutí, aby zabránili hladomoru. Keby sa boli založili aspoň tie

---

* Edward Young (1683 – 1765), anglický básnik.

sýpky, ktoré vláda prikázala! Ale, ako je známe, do života sa uviedlo len málo, hoci o tom stolice rokovali dávno predtým, než hladomor vypukol. Mohol by síce niekto namietat', že jeho príčinu netreba hľadať v urbárskych pomeroch, na to však ja odpovedám otázkou: prečo ten hladomor najväčšmi zúril v tých krajinách, kde vládnu spomínané alebo podobné pomery? Prečo najsilnejšie postihol nás, Halič a nešťastné Írsko? Ved' vlni zasiahla neúroda skoro celú Európu a drahota panovala všade!

Budúcnosť našej vlasti nepochybne závisí aj od zrušenia urbárskych pomerov. V krajine, kde už niet feudalizmu, vládne pokoj a bezpečie, kým tam však panuje feudálne poddanstvo, jej šťastie často narúšajú práve tí utláčani, ako sme to už neraz aj sami museli okúsiť. Ešte máme v čerstvej pamäti vzbury v časoch cholery,** a aby som uviedol aspoň jeden príklad zo susednej krajiny,* tiež dobre vieme, aké nešťastie ju vlni postretlo. Ako tu nedávno v záujme blaha krajiny skutočne pravdivo podotkol zaslúžilý mošonský poslanec, myslím, že najlepší liek proti vzburám je sloboda. Dajme teda viac slobody aj nášmu chudobnému ľudu, aby sme tak navždy odstránili všetky dôvody na podobné smutné udalosti. Krajina, kde vládne sloboda a rovnoprávnosť, je vo väčšom bezpečí aj pred cudzími útokmi, lebo sa dokáže brániť koncentrovanou silou. Dôverujme teda nielen sami sebe, ale aj celistvej sile našej krajiny, lebo sloboda je sama osebe neporaziteľnou zbraňou.

Hovoril som o záujmoch našej krajiny, ktoré z najväčšej časti spočívajú vo vyslobodení chudobného ľudu, ale to, aby sa otázka vykúpenia ľudu konečne dovedla do konca, si žiada aj spravodlivosť, o ktorú má dbať najmä zákonodarný zbor. Spravodlivosť vyžaduje, aby sa k povinnostiam pripojili aj práva, inak štát nemôže stáť na pevných základoch, u nás však mal ľud doteraz len množstvo povinností a robotovania a práva žiadne.

Smutná, no istá vec je, že spomenuté pomery náš ľud v porovnaní so zemianstvom priviedli do ťažkej situácie. Preto sa náš ľud horko žaloval každému, o kom vedel, že ho poľutuje, ba žalostnými piesňami sa ozývali celé vrchy a doliny. Keď k tomu, pravdaže, dodáme, že niekde aj zemskí páni či nesvedomití úradníci zneužívali svoju moc, čo na ľud doliehalo čoraz ťažšie, pochopíme, že poplatný ľud musel cítiť žiaľ a bolesť a že lásku a vzájomnú dôveru medzi uhorskými obyvateľmi môžeme vzbudiť a upevniť len tým, že tieto poriadky zrušíme. Budme spravodliví! My tu zbierame sťažnosti

---

** Cholerové povstanie na východnom Slovensku v roku 1831.

* Povstanie v Haliči v roku 1846. Takzvaným trojdelením Poľska (1772 – 1795) pripadla Halič Rakúskej monarchii, dlhodobo však patrila medzi najzaostalejšie regióny. V roku 1846 chcela poľská šľachta vyvolať povstanie za znovuzjednotenie Poľska, roľníci sa však obrátili proti nej a vypuklo krvavé násilie.

a prekladáme ich krajinskému snemu, ale keby sme mali zbierať ponosy prostého ľudu, koľko by sme vyzbierali?!

Vyššie som povedal, že štát doposiaľ neuznal zásluhy ľudu o dobro a udržiavanie krajiny, ale ako ich uznávajú niektoré panstvá? Vystavali hrozné pálenice a krčmy rozmnožili tak, že ak je v jednej dedine 10 spolumajiteľov, založili desať krčiem, do ktorých dosadili židovskú zberbu, ktorá bez akéhokoľvek svedomia ľudí okráda a zdiera, aby mohla zaplatiť veľké nájomné, takže najmä v hornej časti našej vlasti, kde je pôda neúrodná a zároveň je tam veľa židov i spolumajiteľov, vyšiel ľud úplne na mizinu. Obce tam pustnú, židia po súdnych exekúciách zaberajú chudobným ľuďom grunty, a tí sa musia vysťahovať od rodiny a známych a pobrat' sa do širého sveta, aby tam zahynuli. Nechcem na tomto mieste rozoberať iné dôsledky tohto škodlivého hospodárenia, lebo si myslím, že na to bude príležitosť inokedy, nepoviem ani slovo o tom, ako táto situácia ľudí demoralizuje a kazí, ale nemôžem si odpustiť, aby som s bolesťou nepripomenul, že práve toto škodlivé hospodárenie, toto hrozné pálenie pálenky bolo hlavnou príčinou hladomoru, čo ovládol horné kraje Uhorska.

Nakoniec nás aj posvätný záujem ľudskosti vyzýva, aby sme konečne prijali zákon o vyslobodení z poddanstva. V západnej Európe už feudálne vzťahy neexistujú, veď sa ani nezhodujú s duchom nášho storočia. Podľa môjho názoru stojíme na hraničnej čiare dvoch epoch, jednej odchádzajúcej, v ktorej sa práva priznávali len jednotlivcom a kastám, druhej svitajúcej, v ktorej sa udelia každému, kto si ich zaslúži a v pravom slova zmysle sa považuje za človeka. Trvajme teda na tom, aby sme nezaostali za tým, čo už svitá inde a vyžaduje si to naše storočie. Verím, že sa v tomto zmysle zákonné právo rozšíri a ujmú sa ho tí najzaslúžitejší a najschopnejší bez kastových záujmov. Najprv nech sa zruší starootcovské právo, čím sa veľká časť majetku dostane do iných rúk, a s majetkom sú zvyčajne spojené aj politické práva.

Keď sa ľud vykúpi, ako pevne veríme, svitnú krajšie časy aj pre jeho synov a vzdelancov, ktorí doteraz nemajú v zákonoch žiadne zastúpenie, ktorých zákony vôbec nepoznajú. Tí, čo doposiaľ nemali prístup do verejných úradov, už síce nejakú možnosť dostali, tá je však v praxi nevymožiteľná. Nech by boli akokoľvek schopní a nadaní, z politických záležitostí ich vylučoval už ich pôvod, preto sa ani nemohli nikam dostať. Každý, kto z histórie vie, že ostatné európske národy považovali za svojich najväčších synov práve tých, ktorých svet obdivoval a dodnes ich má v živej pamäti a úcte, dobre chápe, aká veľká škoda sa stala našej vlasti, keď z politického života vylúčila tých najschopnejších a najnadanejších.

Keby sa do života skutočne uviedlo vykúpenie ľudu, podľa mňa by skončili aj ostatné vzťahy spojené s urbárom a namiesto nich by sa v spoločenskom živote ujali nové. K tým prvým patrí súdna právomoc zemského pána a takzvaná panská stolica, k tým druhým nové občianske práva. Bolo by vo vzájomnom rozpore, keby sa vykúpení poddaní naďalej podrobovali súdu zemského pána. Pravdou je, že pokiaľ existujú urbárske vzťahy, je chudobný poddaný úplne závislý od svojho pána, keď sa však tie odstránia, všetko sa zmení, poddaní zemského pána by sa stali poddanými štátu, preto by aj výkon spravodlivosti nad nimi náležal štátu. Vzťah, pri ktorom o spravodlivosti rozhoduje iba jeden človek, je zlý, pretože do jej výkonu sa vnášajú osobné záujmy a nedôvera, ľahšie vznikajú roztržky medzi zemským pánom a poddaným, pričom aj samotný výkon spravodlivosti stratí váhu a dôveru. A keď sa nad tým dôkladne zamyslíme, výkon spravodlivosti v skutočnosť patrí iba štátu. Ak tento vzťah v zákone, povoľujúcom vykúpenie z urbáru, ponecháme tak, ako je, bude zákon odporovať sám sebe. Podobné rozpory máme, pravda, aj v iných zákonoch, napríklad v zákone, podľa ktorého má každý nezeman právo nadobúdať zemianske nehnuteľnosti, no aj starootcovské právo zostalo v platnosti, alebo v zákone, podľa ktorého môže byť nezeman zvolený do všetkých obecných úradov, ale sám voliť nemôže. Kto z nás by však neprechovával nádej a neveril, že sa tieto rozpory odstránia na súčasnom zasadaní snemu? Pokiaľ ide o rozšírenie práv vykúpeného ľudu, som si istý, že zásada *de nobis nobiscum** môže našej krajine priniesť len blahodarné dôsledky.

Ešte mi zostáva spomenúť proces toho vykúpenia, pri ktorom sa síce navrhuje trinásť spôsobov, akými by malo prebiehať, ja by som však osobitne radil len dva: aby vykúpenie prebehlo prostredníctvom bánk alebo aby sa poddaní vykupovali postupne tak, že by každoročne splácali niekoľko zlatých dovtedy, kým nesplatia všetko. Pochopiteľne, bolo by správne, aby sa zemským pánom započítal len čistý výnos, nie brutto, čo vynikajúco pripomenul zaslúžilý poslanec Peštianskej stolice.

---

* Lat. *O nás s nami*.

15. januára 1848

Skutočnosť, že sa namiesto latinčiny v našej vlasti povýšila na štátny jazyk živá reč,* to podľa mňa všetci považujú za správne, lebo nech mŕtvi pochovajú mŕtvych** a živí nech žijú medzi živými. Ale význam a hodnota tohto kroku závisí od toho, či sa tí živí budú môcť lepšie a cieľavedomejšie rozvíjať a vzdelávať, hlavným cieľom našej doby totiž je všeobecné rozšírenie vzdelanosti. Naša doba kráča za slobodou, naša vlasť kráča za slobodou, ale dosiahnutie skutočnej slobody si naliehavo vyžaduje vzdelanosť, bez ktorej sloboda vonkoncom nie je možná. Rovnako, ako je rozširovanie výdobytkov slobody povinnosťou jednotlivých krajín a štátov, ktoré ich musia dopriať aj jednotlivcom, tak majú aj jednotlivci právo požadovať, aby im štátne autority vytvorili podmienky na to, aby mohli tieto výdobytky naplno užívať a aby sa im neodopierali. V tejto súvislosti prosím ctenú snemovňu, aby láskavo urobila také poriadky, podľa ktorých by sa v takzvaných elementárnych (základných) školách ako vyučovací zachoval materinský jazyk, konkrétne v školách slovenského ľudu by sa vyučovalo v slovenskom jazyku. Som totiž presvedčený, že je v záujmoch našej krajiny, aby sa náš ľud vzdelával a duchovne nezanedbal. Iba slobodný a osvietený ľud nemôže slúžiť ako podlý prostriedok proti rozvíjajúcej sa slobode, a náš ľud je predsa doteraz zatažený feudálnymi vzťahmi a ťarchami, a to tým väčšmi, že žije na neúrodnej pôde a v hornom Uhorsku sa nachádza oveľa vyšší počet aristokracie ako na dolnej zemi, čím je aj jej vplyv na ľud oveľa silnejší. Tento schudobnený ľud, rovnako ako Íri, musí bojovať s hladom, na mnohých miestach navyše zemskí páni vystavali pálenice tak, že sa už všetok zoslabnutý, ubiedený ľud vlečie len ako tieň. Keby ho pri tomto nešťastí malo ešte postretnúť to, že nedostane ani len vyučovanie vo vlastnom jazyku, už by sa naozaj úplne prepadol do sprostoty a do hrozného duchovného i materiálneho úpadku. Každý učiteľ z každodennej skúsenosti vie, že je materinský jazyk na vyučovanie najlepší a najvhodnejší, lebo v ňom sme naučení nielen myslieť, ale aj cítiť, a aj to je potrebné

---

* Zákon o zavedení maďarčiny do celého verejného života krajiny sa prerokovával už na predchádzajúcom zasadaní snemu v roku 1843, ale nebol neprijatý. Na tomto zasadaní predložili návrh znovu, jeho prerokovanie vyvolalo búrlivú diskusiu. Maďarčina sa mala stať úradným jazykom vo všetkých úradoch i cirkvi, §3 mal zaviesť maďarčinu ako vyučovací jazyk vo všetkých stupňoch škôl. Aj Košut považoval tento návrh za aktuálne nevykonateľný najmä v ľudových školách v horných stoliciach, preto navrhol, aby sa maďarčina stala povinným vyučovacím jazykom len na stredných a vysokých školách a v ľudových len ako predmet. Právomoc rozhodnúť o vyučovacom jazyku chcel ponechať úradom, do ktorých kompetencie školy patrili.

** Biblia. Evanjelium podľa Lukáša, 9:60.

ku kvalitnému vzdelávaniu a výchove. Dieťa chudobného človeka môže chodiť do školy len krátko, keby sa ešte aj to málo učilo nie vo vlastnom jazyku, ale len mechanicky v cudzom, také vzdelávanie by neprinieslo dobré, ale naopak škodlivé dôsledky. Preto v záujme ľudu prosím ctenú snemovňu, aby dostával riadne vzdelanie v materinskom jazyku a rovnako sa mu aj konanie služieb Božích v tom istom jazyku ponechalo neporušené.

Žiadam teda, aby sa v návrhu po slovách „kde sa povinne vyučuje maďarský jazyk“ vynechali slová: „o ktorého zavedenie za všeobecný vyučovací jazyk nech sa postarajú príslušné vrchnosti,“ a namiesto nich uviedlo: „avšak vyučovacím jazykom v obciach zostáva materinský jazyk.“*

Slovenské národné noviny, č. 269, 14. marca 1848

---

6. marca 1848

Prosím ctenú snemovňu najmä o to, aby sa táto vec, t. j. oslobodenie ľudu z urbárskych vzťahov, vyriešila čo najrýchlejšie, lebo aj na nás hľadí prísna tvár času a dvíha prst. Už v svojom predchádzajúcom príspevku v tejto záležitosti som povedal a ukázal, kam u nás tieto vzťahy dovedli úbohý poplatný ľud. Viac to opakovať nebudem, len krátko skonštatujem, že kvôli týmto vzťahom sa náš ľud dostal do duchovného i hmotného úpadku. Spočítal som všetko, čo ľud v rámci urbára vykonáva a dodáva, a na moje prekvapenie som zistil, že to vynesie 21 000 000 zlatých v striebre, zatiaľ čo vojenská a domáca pokladnica len zopár miliónov. Ľud teda netlačí ani domáca, ani vojenská daň, ale urbár, a ten najväčšmi! Ďalej prosím ctenú snemovňu, aby prijala také opatrenia, ktoré úplné vykúpenie ľudu čo najväčšmi uľahčia. Vyžaduje si to spravodlivosť a je to nevyhnutné aj na to, aby vykúpenie skutočne prebehlo. Náš poplatný ľud najmä v hornom Uhorsku po vlašajšom hladomore trpí toľkou biedou, chudobou a chorobami, že nemá žiadne prostriedky na to, aby sa mohol vykúpiť. Keby sa úplné vykúpenie nechalo len naň, bolo by to to isté, ako keby vôbec nedostal príležitosť

---

* Štúrov návrh vyvolal prudké reakcie a neprešiel. §3 však bol prijatý podľa Košutovho návrhu: „Vo vedeckých verejných školách a výchovných ústavoch má byť vyučovacou rečou výlučne maďarčina. V ľudových školách má byť maďarčina vyučovaná všade ako predmet. O jej zavedení za reč vyučovaciu rozhodnú po uvážení všetkých okolností príslušné vrchnosti.“ Štúr navrhoval, aby sa táto právomoc neoponechala na svojvôľu vrchnosti, ale aby zákon priamo určil, že vyučovacím jazykom bude materinský jazyk. Zákon však ešte musela posúdiť Horná snemovňa, ktorá k nemu mala pripomienky a vrátila ho Dolnej snemovni na doplnenie, čo sa už pre zmenené pomery nestalo a zákon nebol schválený a nevošiel do života.

sa vykúpiť. Kde má vziať toľko peňazí, aby sa mohol vykúpiť? Samotná spravodlivosť vyžaduje, aby mu krajina ponúkla ten najprimeranejší spôsob vykúpenia, vari v posledných storočiach neznášal všetky štátne výdavky? Spravodlivosť si vyžaduje aj to, aby konečne mohol vlastníť pôdu, ktorú už tisíckrát obrábal, osieval, na ktorej toľko robotoval a za ktorú platil rôzne dane. Keď uvážim, aké veľké má chudobný ľud zásluhy o blahobyť krajiny, ba i jednotlivých zemských pánov, keď uvážim, v akej biede žije, prechovávam nádej, že sa nájdu šľachtení ľudomilovia, ktorí so svojimi poddanými naložia milosrdne a lacno sa s nimi dohodnú. Ved' teraz sa na šesťpercentný úrok dá získať dosť peňazí a s nimi sa môže celá istina vyplatiť za niekoľko rokov – takéto úroky spláca poplatný ľud už stáročia! A keď skončí urbár, potom podľa mňa musia zaniknúť aj panské stolice, lebo v istom zmysle by už bol ľud slobodný a v druhom by nad ním ešte visela panská právomoc, čo by bolo v príkrom rozpore. Ani výkon spravodlivosti sa netýka jednotlivcov, ale iba celej krajiny. Toto teda uvádzam do pozornosti ctenej snemovne a odvážim sa ešte raz ctenu snemovňu naliehať, aby tieto záležitosti čo najskôr vyriešila.

Slovenské národné noviny, č. 270, 17. marca 1848

---

13. marca 1848

Politický zánik si nepraže nikto, niečomu takému by sa nevzoprel iba skutočne malomyselný človek. Je teda prirodzené, že sa my, ktorí zastupujeme menšie slobodné mestá, búrime proti návrhu snemovne, aby tieto mestá prišli o politické práva. Slávna snemovňa! Rozhodne si nemyslím, že si menšie mestá zaslúžia osud, ktorý sa im pripravuje, stačí sa len pozrieť do našej histórie a pochopíme, že tieto mestá mali na naše štátne záležitosti veľmi silný vplyv. Matúš Čák Trenčiansky sa o tieto mestá oprel a s nimi sa mohutne vzoprel cudziemu vplyvu, v nich našli oporu i tí, čo pozdvihli zbrane za slobodu svedomia,* v týchto mestách sa v minulých storočiach zriadilo množstvo škôl, gymnázií a lýceí, boli aj dostatočne bohaté, kým ešte nebolo Poľsko rozdelené, viedli s ním čulý obchod. Z toho všetko vyplýva, že tieto mestá mali na chod našej krajiny významný vplyv, preto už len z historického pohľadu usudzujem, že by bolo nespravodlivé vziať im ich politické práva a vylúčiť ich zo snemovne. Politický život, slávna snemovňa, všetko oživuje ako slnko, keď sa slnko vzdiali, nastupuje chlad, zima

---

* Slobodu vierovyznania.

a mrákoty. Nech slávna snemovňa neodsúdi menšie mestá na takúto politickú zimu. Neverím ani, že je v súčasnosti čas niekomu brať politické práva, naopak, pevne verím, že práve teraz nastal čas politické práva čoraz väčšími rozširovať. Ak sa menším mestám odoberajú práva zúčastňovať sa na tomto zhromaždení, kto tu potom bude sedieť? Výlučne osobní predstavitelia zemianstva a bohatého meštianstva, takzvané nižšie vrstvy, ktoré sú však najpočetnejšie, by tu žiadnych zástupcov nemali. A to by bolo naozaj zle a za súčasných okolností by to našu vlasť poškodilo. Angličania urobili múdro, keď takzvaným grófstvam odobrali politické práva, lebo pod ich zásterkou užívali politické práva len jednotlivci vo vlastný prospech a v neprospech verejnosti. Nesmú sa však upierať politické práva tým, čo ich majú užívať práve pre spoločné dobro. Nerád sa odvolávam na historické práva, lebo verím, že ten, čo preukáže silu, si svoje práva vybojuje, ale skutočné právo týchto nižších miest má svoje opodstatnenie a za súčasných okolností bezpochyby podporí všeobecné dobro. Ani sa nebojím, že by tieto mestá naďalej podliehali rôznym neblahým vplyvom, lebo tam, kde sa raz chytí iskra slobody, bezpochyby sa bude ďalej rozvíjať. Zo spomínaných dôvodov žiadam, aby sa menším slobodným kráľovským mestám politické práva vrátili, a keby aj nedostali všetky samostatný hlas, žiadam aspoň to, aby sa im všetkým spoločne dalo toľko hlasov, koľko by zodpovedalo pomeru k počtu hlasov veľkých miest.